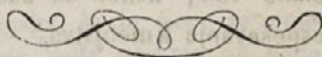

Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

zhaja 10. in 25.

vsakega meseca.

Velja za pol let.

1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba goriška.

TEČAJ II. V Gorici dne 25. decembra 1870. LIST 24.

Zapopadek: 1. Vabilo.— 2. Kako bi bilo mogoče pospeševati sadjorejo.—
3. O rahljanju vinogradov. (Babo).— 4. O gnoju.— 5. Postava zarad varstava ptičev.—

Vabilo.

Dovršili smo leto in drugi tečaj „Gosp. lista“. Neka lepa navada že od naj starejih časov velja, da se konec leta z svojimi prijatelji o dogodkih pret. leta pogovarja. Tako hočemo tudi mi storiti.

Častiti bralci našega lista! dovolite nam, da denes nekoliko iz našega stališča spregovorimo. Naj prvo srčna hvala vsim, ki ste z naročnino podpirali, da je list zamogel izhajati, drugič, da ste tudi nekoliko skrbeli da se je število naročnikov saj nekoliko naraslo. Vender pa tudi izrekamo obžalovanje, da je Gospodarski list po Goriškem še premalo razširjen, ker vrednikov namen bil je, ko je prevzel vredništvo, *edini* ta, da bi stem tudi po deželi pospeševal kmetijstvo. Nadjamo se za naprej, da bodo Slovenci v velikem številu se naročili; in to nam bo zadostevanje za naš trud. Obečamo pa, vsestranko skrbeti, da bode „Gosp. list“ donášal koristne člane. Naša želja ostane vedno ta, da bi se naš list prebiral v skupščinah od enega ali družega, ali od učitelja, ker to bi dalo priložnost, o marsikterej zadevi govoriti, in gotovo bo vredništvu ljubo, vsaktere vprašanja o kmetijstvu sprejeti in določno na take vprašanja v listu odgovoriti.

Slovenski bratje! bodimo skrbni za napredek, podpirajmo se bratovsko in bodimo složni v delovanji; še mnogo imamo v našem

kmetijstvu izboljšati, tedaj hajdmo marljivo na delo kmetijske omike v novem letu, in tisti, ki nas v resnici podpirati hočete, blagovolite nam poslati Vaše dopise, ktere žali Bog! do zdaj vedno pogrešamo. Že zdaj Vam izrekamo srčno prošnjo in zahvalo.

Naše geslo ostane tudi, kakor do zdaj, za prihodnje „Vse za omiko, napredek in pospeševanje kmetijstva.“

Vredništvo „Gospodarskega lista“

POVŠE

učitelj kmetijstva.

Kako bi bilo mogoče

pospeševati sadjorejo.

(dalje).

V poprejšnem listu smo govorili o sedemletnem kolobarenji, in danes hočemo nekoliko bolj natančno to preiskavati. Mi potrebujemo vsako leto 1000 drevesic, tedaj imamo vsako leto jih toliko zasaditi za to vse pa potrebujemo blizo sedmi del naše drevesnice. Če tako zaporedoma delamo, gotovo je torej v sedmih letih cela drevesnica zasajena. Dobro bi bilo da bi, potem ko čez sedem let postane prvi del prazen, pustili tisto zemljo za druge rastline n. pr. za korenstvo, da bi se tako zemlja nekoliko počila, ker druge redivne tvarine potrebuje korenstvo zopet druge drevesca.

Ko tedaj vemo, koliko drevesic potrebujemo vsako leto, in ko že tudi prostor in velikost drevesnice poznamo, lahko nam bo tudi določiti, kako lego, zemljo ima imeti naša drevesnica.

Lega drevesnice naj je prosta, solnčna, vender obvarovana pred burjo; naj boljša je proti jugu ležeča zemlja. Dobro je, da je občinska drevesnica blizo vasi, da se jo lahko nadzoruje. Strmine niso za to ker dež izpere zgornjo zemljo, tako da zgornje drevesca postanejo nage, in ta od dežja odnešena zemlja dospe do spodnjih drevesic, ktere pa potem preveč zablati. Ozke dolinice tudi niso dobre, ker v takih dolinicah je spomladanski mraz navadno močnin in škodljiv. Zemlja more biti dobra, sparsteninska; svižnata glinasta zemlja z dobro spodnjo zemljo je naj boljša. Težke ilovčnate zemlje niso dobre, ker so premokre, in zarad tega ob času suše trde.

Nekteri trdijo, da za drevesnico more biti lahka revna zemlja da se drevesca na slabo zemljo privadijo. Vender moremo reči, da je to napčno, ker kolikor čvrsteje pride drevo iz drevesnice, toliko krepkeje bodo tudi potem v vsakterej zemlji raslo.

Dobro je, da leži drevesnica blizo potoka, da se prihranijo stroški za napravo vodnjaka, ki je sicer za poletni čas neobhodno potreben. Vedno je potočna voda gorkeja od vode iz vodnjaka, in že zaradi tega ima se na potok paziti, se ve da ne sme biti potok taki, ki bi drevesnico pri hudih nalivih poškodoval.

Treba je tudi drevesnico zagraditi; zagraja je ali iz lat, dil, ali iz spletenih šib. Zagraja more biti saj tako gosta, da zajec ne more do drevesnice.

Ko je vse to dovršeno, je treba tudi ves prostor razdeliti, in potrebne steze izpeljati. Če je prostor skor tako dolg kakor širok, je treba ob straneh in po sredi napraviti steze. Pri razdelitvi je treba paziti, da je dovolj stez, ker z hojo se zemljo potlači, kar je mladim drevescom gotovo škodljivo.

Če se ima vodnjak napraviti, je dobro, da se ga skoplje v sredi drevesnice, in sicer koj v začetku, ko še ni zemlja zrabljana in razdeljena, ker z odpelanjem skopane zemlje se močno zemljo potlači in pokvari. Za pognojenje drevesnice se ne sme mladi, (frišni) gnoj vzeti, ker taki gnoj je mladim rastlinicam škodljiv. Ko bi pa se še le v prihodnjem letu imelo drevesnico posejati, se lahko tudi mladi gnoj porabi.

Deli, ki se imajo posejati, se morejo globoko prekopati, saj dva čevlja globoko. S tem imamo to doseči da pride zgornja dobra zemlja v spodnjo lego, v kateri potem korenine posajenih drevesic dobro redivno in rahlo zemljo dosežajo. Med takim globokim obdelovanjem in kopanjem se lahko tudi drevesnico gnoji; pregloboko pokladati gnoj pa bi bilo slabo, ker koreninice bi ga prepozno dosegle, v prvi mladosti pa bi mogle stradati in hirati.

Naj pripravnejši čas za to delo je jesenski čas, razumi se še tako, da se le tiste dele drevesnice prekopava, ktere se ima v prihodnjem letu obsejati, ker sicer bi se zemlja po predolgem času pretrdo sprejela in delo bi bilo brezvpešno.

(dalje prih.)

O rahljanju vinogradov.

(Babo)

Rastline z dolzini korenikami zahtevajo že v prvi mladosti rahljo zemljo, da se morejo popolnoma razvijati, in gotovo to velja za preljubo trto, ki bo veliko popred dorasla, če najde zemljo rahljo in sicer tudi v dostojni globokosti. Važnost globokega rahljanja ni le za trto ampak tudi za sadno drevje jako koristno, in v novejših časih so celo za gojzno drevje jeli zemljo globoko obdelavati in pripravljati.

Tudi v manj globoko zrahljani zemlji se lahko krepko trta razvije, ali treba je dolgo časa in leta prejdejo, preden korenine zamorejo prodreti v trdo zemljo, in da v njej napravijo mogočno razširjenje.

Ker se to vender dovrši, čeravno se zgubi mnogo časa, se je ravno zarad tega globoko rahljanje le po malem širilo; ker navadno so pri prvem takem obdelovanju stroški nekoliko preveliki, in prosti vinorejce ne premisli, da v dobro obdelani zemlji trta popred rodi, in da to gotovo zdatno pomanjša dotične stroške.

Nektere dežele so že zdavnej pričele tako globoko rahljanje zemlje in prepričane so te izvrstnosti. Želeti bi bilo, da bi vsi vinorejci posnemali vinorejce, ki okrog Klosterneuburga prebivajo, ki so vsi začeli prav globoko pripravljati nove vinograde, kakor to z velikim vspedom vidijo v ondolni vinorej ki šoli. Čeravno je rigolanje že sploh znano, vender ne bi bilo odveč tudi o tem velevažnem opravilu denes nekoliko pisati.

Rigolanje obstoji v tem, da se zemljo obrača, in sicer da se prav globoko tako obračanje izvrši. Treba je naj prvo napraviti jarek, ki je tako širok, da delavec lahko v njem stoji in dela, to je 2 do 3' (čevlje); potem se vreže drugi jarek, in zgornjo, sparsteninsko prst se vrže na dno izkopanega jareka in z spodnjo zemljo se napolni jarek, to pa zarad tega, da zgornja zemlja v globočino pride, ker v njej se korenine potem lahko razvijajo in razširijo.

Za vsako globoko segajoče korenino je koristno, če najde dovolj rahlje zemlje, čeravno v spodnej zemlji. Pri naši trti ne želimo le to, da bi se korenina močno razširila, ampak da bi se korenina

kolikor mogoče globoko v zemlji razširila, tako da ji zimski mraz ne more škodovati. Da pa se ta poslednja želja dovrši, služi ravno tako globoko obdelovanje zemlje. Tudi pripomoremo s tem, da koj v začetku vse zgornje koreninice od korenine otrebimo.

Rigola se dva do tri čevlje globoko; pregloboko pa bi celo moglo biti škodljivo. Kakor smo že opomnili, imajo korenine z koncem prili do zgornje zemlje, ktera je z rigolanjem prišla v spodnjo lego zemlje; ko bi tedaj 4 čevlje globoko prekopali, prišla bi zgornja, sparsteninska zemlja tako globoko v zemljo, in nad njo bi bila tako debela plast slabe spodnje zemlje; da prve postale koreninice le težko dospejo do dotično spodnje plasti dobre zemlje, in treba bi bilo nekoliko let, da korenine dosežejo spodnjo plast zemlje; zarad tega se v resnici vidi, da v prvih letih take trte le revno rastejo. Dovelj je tedaj 2 do 3 čevlje globoko obdelana in prekopana zemlja, ker hitro se zamorejo korenine razširiti, in potem ko so že krepke postale, so lahko še globokeje zarinejo, posebno če so spodnje plasti zemlje za to sposobne. Znano je, da se nahajajo 2 celo več sežnjev dolge korenine pri vinskih trtah.

Le kjer se v globočini posebno dobro plasti zemlje najde, se bi smelo več čevljev globoko kopati, sicer pa gotovo omenjena mera zadostuje; treba je tedaj umno vse to premisliti, in le potem uno ali to mero določiti.

Če hočemo stare vinograde za novo zasajenje pripraviti, je prav umno in koristno, da tako zemljišče v jeseni posejemo z repco, da se stem tudi nekoliko organske tvarine zemlji dopelje, in če je bil stari vinograd obdelan 2 čevlja globoko, naj se zdaj saj pol čevlja globokeje prekoplje, da se zemlja ktero se iz globočine na površje spravi in ki je še mrtva, s pomočjo žračnih vplivov razkroji, in da se tako rodovitno zgornjo plast zemlje pomnoži.

Tudi hribski travniki so izvrstni za napravo vinogradov, ker zgornja sparsteninska zemlja pride v globočino in spodnja zemlja takega travnišča je gotovo sposobna, da se na površji razkroji in rodovitna postane.

Boršt ali gojzd spremeniti v vinograd zdi se nekterim nemoogoče in slabo, ali to velja, da, če sploh gojzdne razmere ne ovirajo,

je taka zemlja na sparstenini bogata, in v takej zemlji je tudi mnogo klinčevja, sploh dovolj lesnih odpadkov, ki v sebi imajo, trti jako potrebni kali (pepelik):

Vse to tedaj gotovo služi za povišanje rodovitnosti in dobrote v zemlji, ki ima na novo trte rediti. Sliši se trditi da smola od smrečja, in zagoltneč hrastovih korenin, ki se v takih borštnih zemljah še dolgo let nahaja, okus vina pokvari; vendar smemo zagotoviti da ni to res, skušnje ravno nasprotno, to je izvanredno rodovitnost takih gojzdnih zemljišč za trto spričujejo.

Dobro je sploh, da se na dnu še nekoliko z krampom daljno plast naseče, in tako rahljo stori, da potem korenina tako rekoče najde, kam da ima še iti, ko je obdelano zemljo presegla.

Opomniti imamo še to, da se skopana zemlja za nekoliko poviša, na to pa se more paziti, da se določi, kje da se ima meriti globokost, ali v trdi ali rahlji zemlje; to velja kjer se z delavci pogodi, in se jim plača od čevlja odloči.

Treba je vedno nadzorovati delavce, da res dostojno globoko zemljo prekopavajo; in prepričamo se tega že stem, da pogledamo površje prekopanega zemljišča, ktero nam priča in dokaže, ali se je delo enakomerno globoko izvršilo ali le slabo in nepravilno. Sicer pa vzamemo palico, s ktero v prekopano zemljo dregnemo, in se lahko prepričamo, kako globoko je zemlja prekopana.

O gnoju.

(dalje).

Tudi druge žveplenokisle rudnine so porabljive; vendar zamore žveplena kislina največ nekoliko nadomestiti le v apneni zemlji ona zveže enako kakor gips vbežlivi amonjak. Le v prav močno raztanjšanem stanu jo zamoremo porabiti; na tisoč delov vode se vzame le en del žveplene kisline.

Tudi vitriol, žveplenokisli železni okisanec služi za gnojenje. On pripomore tudi stem, da raztopi v zemlji se nahajajoče fosfornokisle soli. Le v prav stanjšanem stanu smemo ga porabiti, ker njegova razjedljiva moč je velika. Naj boljše je, vitriol porabiti le v gnojne m

kupu in v gnojnici, da z njim zvežemo vbežljive drobce, ki navadno iz gnoja puhtijo in se tako pogubè.

V nekaterih krajih se nahaja kilisalpeter, to je solnitrovokisli natron, ki ima v sebi 17% gnjilca. Navadno se ta rudski gnoj potrosi, ko so rastline že nekoliko dorasle; za oral zadostuje pol drugi stot te soli. Sploh so vse solnitrovo kisle rudske tvarine redivne, pospešujejo hitro in zdatno rastlinsko življenje, ker imajo v sebi redivne snove in ker tudi podpirajo razkrojenje drugih v zemlji nazočih redivnih snov. Ravno te solnitrovokisle soli pospešujejo raztopljenjè fosfor-nokislih soli. Ker solnitar posebno hitro koristi, ga nekteri rabijo, da z njim pomorejo revnim opešanim rastlinam.

Posebne vrednosti je, če ga pomešamo se zmletimi kostmi, ktere se z njim združene hitro razkrojijo.

Le pri dostojni množini vode zamore solnitar popolnoma koristiti, kar tudi skušnija spričuje, da v suhih zemljah le prav malo zda. Kalijevi solnitar hasne posebno žitu, sočivji in tabaku. Kalijevi solnitar ima v sebi 63% kali-ja (pepelka).

Rudske gnojivne tvarine, ki imajo mnogo gnjilca, so amonjakove soli, ki rastlinam dovaževajo jako potrebni gnjilec. Da vspešno zdajo, treba je dostojne vlage v zemlji. Po mnogih spremembah postane v zemlji ogeljnokisli amonjak, ki ima posebno v trenutku, ko postane prost, razjedljivo moč. Te soli se porabijo v raztolčenem stanu. Amonjakove soli hasnejo posebno krompirju in tobaku.

Tudi natronova sol ima veliko gnojivno vrednost, n. pr. kuhinjska sol, ki obstoji iz redivnih prvin, in ki ima lastnost nategljivosti, in v resnici se vidi, da rastline, kterim se je z kuhinjsko soljo pognojilo, v suši le malo trpijo, ker ona vedno na se vleče vlažnost in zemljo tako vlažno ohrani.

Posebne koristi je sol, če jo pomešamo z gnojnico. Da to nekoliko pojasnimo, povem sledečo prigodbo.

Neki kmet v Švici je okradil dva žaklja soli. Ko je slišal, da ga sodnija zarad te tatvine išče, vmislil si, oba žaklja v gnojnico vreči, da le vbeži sodnjski roki.

Mislil si je, zastonj sim se trudil in zdaj sim še mojo gnojnico pokvaril; Ko vènder po starèj navadi gnojnico po travnikih polje,

vidi potem, da je v prihodnjem letu trava izvanredno lepa, gosta in velika, si misli, od kod to izvira, in po dolgem premišljevanji pride do tega, da more sol biti, ki je gnojnico jako zdatno zboljšala in še vedno najdemo na švicarskem tako delovanje, ki je gotovo umno in koristno. Na Angleškem potrosijo hlevski gnoj z soljo, in hvaljio vspeh takega gnoja. Za prav suhe lege je sol neugodna, tim bolj pa je za vlažne travnike, na katerih ne le množino, ampak tudi dobroto krme tako zdatno povzdigne, da malo kateri drugi gnoj, [ki stane enake stroške. Pri žitu zboljša sol dobroto in množino zeraja in slame, Posebno hasne sol tudi repi, pesi, čebuli. Priporočati smemo tedaj sol potrositi po gnoju, ker stem bi dobroto gnoja posebno pomnožili; in čeravno nekoliko štroškov to stane, vender smemo biti zagotavljeni da bodo ti stroški obilno poplačani z dobrimi in bogatimi pridelki.

Tam, kjer se dobijo solni odpadki, bi se to ne smelo prizirati, čeravno imajo v sebi več maveca, kakor soli. Na Angleškem, kjer gnoj z solje potrosijo, vzamejo za 300 centov gnoja, kolikor ga je treba za en oral, 2 centa (stota) soli. Res stane sol nekoliko stroškov, ali taki gnoj stori zemljo rodovitno, ki obilno obrodi in vse stroške obilno povrne.

(prih. dalje)

Zakonik in Ukaznik

za AVSTRJANSKO-ILIRSKO PRIMORJE, ki obstoji iz poknežene grofije goriške in gradiške. mejne grofije isterške in neposrednjega državnega mesta Trsta z njegovim obmestjem vred.

(dalje)

§. 9.

Prestopke zopor to postavlo imajo župani in dva občinska podžupana z globo od 1 do 10 gld. in pri ponavljajaju do 20 gld. a. v., ali če dotični ne more plačati, z zaporom od 12 ur do 4 dni kaznovati. Razen tega se imajo vzeti lovila in vjeti tiči, izmed katerih se imajo živi precej izpustiti.

Globo takse (§§. 3. 4) in skupilo za odvzete reči se stekajo, v zalog za deželno gospodarstvo (obdelovanje).

(dalje prihod.)

